

Danilo Kiš

DEČAK I PAS

(odlomak)

Knjiga novela *Rani jadi* (za decu i osetljive) Danila Kiša govori o piščevom ranom detinjstvu. Zajedno s romanima *Bašta*, *pepeo* i *Peščanik*, čini deo porodičnog ciklusa u kojem Andreas Sam traga za prošlošću i uspomenu. Zbirka *Rani jadi* je, poput slagalice, sklopljena iz malih priča, sitnih i svakodnevnih događaja, koji zajedno čine jednu sliku, jedan kosmos. Siromaštvo, bol, tuga i usamljenost pritiskaju njegovu detinju dušu. U sredini koja okružuje junaka lica su ozbiljna i daleka i niko ne oseća koliko je dečak sâm. I baš tu turomnu stvarnost razbija poznanstvo sa psom Dingom.

Kako su se Andreas Sam i pas Dingo zblížili i kako su se rastali, pročitaj u priči o prijateljstvu koja je pred tobom.

Jednog se jutro pojavi gospodin Berki, moj novi gazda, i reče:

„Andi, kako ti se dopada ovaj pas?”

„Kao bog!”, reče dečak. (Voleo je da preteruje.) „A kako će se zvati?”

„Dingo”, reče gospodin Berki moje ime.

„Dingo?”, reče dečak. „To mi se ime ne sviđa. Voleo bih da mi gospodin Berki objasni šta to znači.”

„Australijski divlji pas”, reče gospodin Berki.

„To mi se ime jako sviđa”, reče tada dečak.

Iako mi je zvanično gazda bio gospodin Berki, ja sam ipak, dušom i telom, pripadao dečaku. Od svih ljudi na svetu s njim sam se najbolje slagao i najbolje sporazumevao. Mislim da su tome doprinele, osim njegovih godina, i neke naše zajedničke osobine. Verujem da ne grešim dušu ako kažem da smo on i ja bili po mnogo čemu slični: po lenjosti, po razuzdanosti, po odanosti, po želji za avanturom. Mislim da ne grešim ako kažem i to da je taj dečak imao u sebi nečeg psećeg: što se tiče njegovog njuha i njegove preosetljivosti na mirise, siguran sam da ne grešim. Usamljenost i tuga spojiše naše živote. Njegova tuga za ocem i moja tuga za roditeljima stvoriše među nama neku vrstu prijateljstva zasnovanog na srodnosti. Kako sam počeo naglo da rastem i da stičem ugled među seoskim džukcima, kao mudar i učen pas svog malog mudrog gospodara, dečak je postajao sve manje usamljen, sve ponosniji na mene i sve odvažniji. Jer ja sam ga oslobodio ne samo njegovog urođenog straha od pasa (od te je iste boljke bolovao i njegov otac) nego je i uopšte postao hrabriji, jer je znao da u meni ima sigurnog i odanog zaštitnika. Zauzvrat, on me naučio raznim korisnim veštinama koje izazivaju poštovanje. Umeo sam da doteram zalutale krave, da otkopavam krtičnjake (to iz pustog zadovoljstva, kako bismo prekratili vreme), da jurim zečeve, da otkrivam lisičje jazbine i gnezda barskih ptica, da lovim divlje patke, žabe, leptire, zmije. Čak sam naučio od dečaka da razgovaram sa njim u časovima usamljenosti! Sećam se, jednom, kada nam se bila izgubila krava Narandža, zamalo nismo pobjegli u svet. Dečak mi je usput poverio teške i odgovorne zadatke. Jedna je njegova poruka bila tolika da sam ličio sebi pre na goluba-pismonošu nego na psa. Čim bismo bili jako nesrećni, odmah smo kovali plan da bežimo u svet. A nismo, eto, dospeli nikad dalje od trećeg atara. Dečak je

atar – oblast, teritorija jednog mesta

znao katkad da mi priča priče ili da mi ih čita. Mislim da ne preterujem ako kažem da sam već bio naučio napamet onaj roman Čovek, konj, pas, što ga je dečak toliko puta pričao čobanima, izmišljajući često i doterujući ga.

Ne, moj život nije roman. On je sav od malih priča, od mnogih malih dogodovština, veselih i tužnih, no u tim je pričama uvek prisutan dečak, kao što sam i ja prisutan u njegovim pričama.

Primećujem u poslednje vreme da je dečak tužan. Postao je i prema meni nekako hladniji, obazriviji. Vidim, krije nešto od mene. Ali sam uskoro shvatio o čemu je reč i, eto, ponovo me skolila ona moja stara pseća tuga. Dečak se opet sprema da ode u svet. Ovoga puta izistinski! U to nema sumnje. Shvatam i to zašto me izbegava: hteo bi da olakša sebi taj rastanak. A i ja sam se od te iznenadne tuge razboleo. Kunjam pred dečakovim pragom kako mi ne bi pobjegao bez oprostaja. Kunjam i razmišljam o svom životu.

Osećam, ovaj rastanak neću preživeti.

A-uuu! A-uuu!

Pismo

Dragi gospodine Berki, ovo vam pismo pišem iz daleka i hoću da vas pozdravim i pitam za zdravlje. Polako se privikavam na nove drugove u školi, ali mi se svi rugaju zbog moga izgovora. Još uvek sanjam noću da sam tamo kod vas, pa me mama budila baš sinoć, jer sam plakao u snu. Mama kaže da je to nostalgija i da će sve to brzo proći.

Dragi gospodine Berki, molim vas najljubaznije da mi se ne smejete zbog ovoga što ću vam sada reći: ja sam sinoć plakao najviše zbog mog psa Dinga. Ana mi se još uvek podsmeva i kaže da sam ja zaljubljen u tog psa, a možda je to i istina, no ja verujem da ćete me vi razumeti i da mi se nećete rugati.

Ispričaću vam sada kako mi je bilo teško kada smo krenuli na put, kako me potresao taj rastanak. Sećate se da sam ja, pred sam polazak kola, bio nestao i da sam došao u poslednjem trenutku, pa su me svi grdili. Kazaću vam sada gde sam onda bio. Odveo sam Dinga na obalu Kerke, da se pozdravim s njim. Zatim sam ga vezao kaišem za vrbu, a on se nije opirao, samo je cvileo. Hteo je da krene za mnom i molio me da ga pustim, no ja sam mu rekao da ostane, da je život takav, i da znam da nikada neću naći boljeg prijatelja od njega, ni među psima, ni među ljudima. Onda sam čuo kako me zovu, pa sam otrčao da se pozdravim sa svima vama. Sećate li se, svi smo plakali, i moja majka, i Ana, i vaša mama, i vi. Znali smo da se nećemo nikada više videti. Onda su kola krenula, a ja sam još uvek plakao, srce mi se kidalo od plača. Sećao sam se svih onih godina koje smo tako proveli, mog pokojnog tate, koji se nije nikad vratio, vas i vaše mame, gospođe Rigo, učiteljice, Bele Hermana, Lacike Tot, Julije Sabo i ostalih. Usput nisam smeo da se osvrnem, kako ne bih još jače zaridao kada budem ugledao poslednji put selo, zvonik, Grofovsku šumu i sve ostalo. No ipak nisam mogao odoleti. I zamislite, gospodine Berki, koga sam ugledao? Za nama je trčao Dingo i cvileo iz sveg glasa, a mi smo svi opet zaridali. Onda sam zamolio čika Martina da ga otera bičem i da potera konje brže, jer nisam mogao da podnesem više to cviljenje. Dingo je, možete zamisliti, bio na kraju snaga, jer je trčao za nama sve do Čestrega! Bio je sav

dogodovština – događaj, delo; pustolovina

skoliti – obuzeti, pritisnuti

izistinski – stvarno, istinito

kunjati – dremati, biti u stanju polusna

nostalgija – tuga i čežnja za rodnim krajem, prošlim danima, detinjstvom

zapenjen, isplažena jezika. Ja sam počeo da vičem, da urlam, tako da je čika Martin morao dobro da ga išiba dok ga nije primorao da se zaustavi, zapravo da se skljoka od iscrpljenosti nasred drumu. Čak i kada je voz krenuo, ja sam jednako gledao kroz prozor i plakao. Sve mi se činilo da čujem njegovo cviljenje i da još uvek juri za nama.

Eto, dragi gospodine Berki, to sam hteo da vam ispričam i da vas zamolim da mi napišete jedno pismo o svemu. Pišite mi i o tome kako je Dingo. Još bih vas samo zamolio, ako mi se nećete смејати, da mu pročitate ovo moje pismo i da mu kažete da ja nisam kriv, da ga nisam mogao povesti sa sobom i da ga neću nikada zaboraviti. Kažite mu i to da ću jednog dana, kada postanem pesnik, napisati o njemu pesmu ili basnu. U toj će basni pas da govori. I zvaće se, naravno, Dingo. Molim vas, dakle, gospodine Berki, da mi učinite to, on će sve da razume, samo, dok mu govorite, gledajte ga pravo u oči i ponavljajte mu moje ime. Recite mu: „Andi, Andi; Andi te pozdravio”. Govorite mu polako, kao sasvim malom detetu. Videćete da će vas razumeti. Počeće da cvili kada mu budete pomenuli moje ime. To će značiti da je sve razumeo.

Na kraju vas još molim da ga pazite i da mu kupite dobru večeru za ovaj novac koji vam šaljem. On najviše voli konjetinu (sa dosta kostiju), a to možete sigurno da kupite u Bakši, kod gospodina Feješa, mesara. Takođe vas molim, dragi gospodine Berki, da u vašem pismu mojoj mami ne pominjete ovaj novac (to je od moje uštedevine), jer bi mi se Ana sigurno rugala.

Zato je najbolje da pišete meni lično, onako kako sam vas zamolio. Za sada neka bude dosta.

Vas i vašu mamu, kao i gospođu Rigo i sve moje drugove, a posebno Belu Hermana, Laciku Tot i Juliju Sabo i sve ostale najsrdačnije pozdravlja i svih se rado seća

Vaš jadni Andreas Sam, učenik.

skljokati se – srušiti se, pasti

1) Напиши песму или басну о свом кућном љубимцу ако га имаш, а ако га немаш, напиши о Дингу.

2) Да би сазнао/ла шта се десило са псом Дингом и Андреасом Самом, прочитај одговор господина Беркија на дечаково писмо у књизи *Рани јагу*.

ЗАНИМЉИВОСТ О ПИСЦУ

С пролећа четрдесет и друге мој је отац решио да нас научи мађарски... Суморно двориште, отворени прозори са јаркоцрвеним геранијумима у бобичастим емајлираним лонцима. Моја сестра и ја седимо на ниској дрвеној клупи, отац наспрам нас у шкрипавој плетеној фотељи од трске. Одједном подиже главу увис, јер му је, ваљда, пала пахуља снега на страницу књиге: Hull a ho, каже. Поновите: Hull a ho. То вам значи, каже он: Пада снег. Та ће метеоролошка реченица, коју сам прву научио на мађарском, стајати над мојим панонским детињством као мото над каквом баладом.

(Складишиће, есеји и приповетке)

Данило Киш (1935–1989), песник, приповедач, романописац, драмски писац, есејиста, преводилац с мађарског, руског, француског и енглеског језика. Рођен у Суботици. Најпознатија дела: *Рани јагу*, *Мансарда*, *Башџа*, *Њејео*, *Пешчаник*, *Гробница за Бориса Давидовича*, *Час анаџомије*, *Енциклопедија мртвих*, *Песме и њрејеве* и др., награђена су значајнијим домаћим и светским књижевним наградама. Киш је један од наших најзначајнијих писаца XX века и један од најпревођенијих.